

utan att äga medel till sitt uppehälle underlåter att efter förmåga söka ärligen försörja sig och tillika förer ett sådant levnadssätt, att våda därav uppstår för allmän säkerhet, ordning eller sedlighet. Ingripande enligt lagen kan sålunda ske mot både vagabonderande och stationära lösdrivare. Även de prostituerade falla in under lagen.

De åtgärder, som kunna vidtagas enligt lösdrivarlagen, äro anhallande, häktning, varning och tvångsarbete. Polisman äger sålunda anhålla den som beträdes med lösdriveri. Efter förhör äger lokal polismyndighet tilldela den anhållne varning. Varningen är enligt lagen icke förbunden med någon social hjälpåtgärd såsom anskaffande av bostad eller anvisande av arbete; efter varningen lösgives lösdrivaren att reda sig på egen hand. Om någon inom två år efter det att han erhållit lösdrivarvarning ånyo beträdes med lösdriveri, kan den lokala polismyndigheten häkta honom, varefter den häktade kan efter förhör av länsstyrelsen dömas till tvångsarbete på viss tid mellan en månad och ett år eller, under vissa förutsättningar, tre år. Tvångsarbetet skall förrättas i allmän tvångsarbetsanstalt. Den som efter tvångsarbetstidens slut frigives från tvångsarbetsanstalt skall begiva sig till sin hemort eller efter länsstyrelsens medgivande till annan ort. I vissa fall föreligger skyldighet för den frigivne att vistas på nämnda ort och att vara underkastad polisuppsikt viss tid efter frigivandet. Ej heller i samband med frigivandet från tvångsarbetsanstalt vidtagas några effektiva sociala hjälpåtgärder.

Lösdrivarlagen innebär icke att myndigheterna ålagts att vidtaga i lagen angivna åtgärder mot en ertappad lösdrivare; den syftar endast till att giva dem möjlighet att ingripa. Det förekommer också i stor utsträckning att den lokala polismyndigheten utan att utdela varning eller vidtaga annan åtgärd lösgiver anhållna lösdrivare.

I allt väsentligt ha lösdrivarlagens bestämmelser kvarstått oförändrade sedan lagens tillkomst för nu snart 65 år sedan; de nya principer som kommit till uttryck i nyare svensk socialvårds- och kriminalvårdslagstiftning ha sålunda icke vunnit tillämpning på lösdrivarbehandlingen. Sedan länge har också kritik riktats mot gällande lösdrivarlag. Det har gjorts gällande, att förutsättningarna för lagens tillämplighet äro allt för vaga; ingripande har kunnat ske mot oförvållat arbetslösa. Genom att det lämnats åt myndigheterna att avgöra om ingripande skall ske har uppkommit ojämnhet i tillämpningen. Det har anmärkts mot att lagen intet innehåller om hjälpåtgärder och det har gjorts gällande, att varningarna äro ineffektiva. Som

en brist har betecknats att de till tvångsarbete dömda sammanföras utan differentiering. Mot behandlingen på tvångsarbetsanstalterna har anmärkts, att den icke ökar de intagnas förmåga att försörja sig på hederligt sätt, och även bristen på effektiv eftervårdande verksamhet efter frigivningen har påtalats. Anmärkningar ha också riktats mot själva förfarandet i lösdrivarmålen.

Sedan länge har det rått enighet om att det föreligger behov av reformering av lösdriverilagstiftningen. Under 1920- och 1930-talen ha också framkommit ej mindre än sex olika förslag till en sådan reformering men intet av dessa har lett till lagstiftning. Vid årsskiftet 1948/49 har av särskilt tillkallade sakkunniga, 1948 års lösdriveriutredning, framlagts ett nytt reformförslag, innefattande förslag om lösdrivarlagens upphävande m. m. (Statens offentliga utredningar 1949:4).

De förslag, som utredningen framlägger, grundas i väsentlig mån på resultaten av statistiska undersökningar angående lösdrivarlagens tillämpning och socialpsykologiska och psykiatriska undersökningar angående klientel, som varit föremål för åtgärder enligt lösdrivarlagen. Dessa undersökningar visa, att antalet ingripanden enligt lösdrivarlagen har, särskilt vad gäller männen, nedgått mycket kraftigt under de senaste decennierna. En anledning till denna nedgång synes enligt utredningen vara att under senare tid ingripande mot lösdrivarklientelet i allt större utsträckning skett inom den allt mera intensifierade socialvårdens ram. Undersökningarna giva också vid handen, att större delen av lösdrivarklientelet är sådan, att dessa andra mera modernt gestaltade vårdformer, såsom sinnessjukvård, sinnesslövärd, alkoholistvård och kriminalvård, kunna vinna tillämpning på densamma. Sålunda kunna hälften å två tredjedelar av männen bli föremål för tvångsingripanden inom alkoholistvårdens ram. De psykiatriska undersökningarna — vilka dock omfattat ett mera begränsat urval av klientelet — utvisa, att sinnessjuk- eller sinnesslövärd tvångsvis skulle kunna beredas ungefär en fjärdedel av de undersökta männen. Även kvinnorna, som nästa alla äro att hänföra till de prostituerades krets, kunna i betydande utsträckning omhändertagas inom någon av nyssnämnda vårdformer.

Dessa särskilda vårdformer ha erhållit en sådan utformning att mot dem icke kan riktas kritik av den art som framförts mod lösdrivarlagen. Utredningen har ansett lämpligt, att lösdrivarna och de prostituerade omhändertagas inom dessa särskilda vårdformer i den mån de falla

in under desamma. Fråga har så uppkommit om vid en sådan ordning behov föreligger av en särskild lösdrivarlag. Avgörande härvidlag är huruvida utan en dylik samhällsskyddet blir i erforderlig grad tillgodosett. Utredningen finner detta vara fallet, därest vissa av utredningen föreslagna vidgningar av möjligheterna att vidtaga åtgärder inom de särskilda vårdformerna kommer till stånd. Genom dessa ökade möjligheter till ingripanden kan enligt utredningen reaktion i erforderlig utsträckning ske mot den del av klientelet som enligt nu gällande lagstiftning icke kan omhändertagas inom de skilda vårdformerna. På grund härav föreslår utredningen att lösdrivarlagen upphäves utan att ersättas med ny mot lösdriveri riktad särslagstiftning.

Bland de föreslagna vidgningarna må nämnas kriminalisering av vissa former av vanemässigt bettleri. Då grunden till ingripande enligt lösdrivarlagen mot männen i flertalet fall är att vederbörande bettlat, öppnas härigenom möjlighet till ingripande mot större delen av de inom andra vårdformer icke omhändertagbara manliga lösdrivarna. Ur effektivitetssynpunkt har brottsbeskrivningen gjorts ganska vid och omfattar även fall, som lämpligen böra behandlas inom socialvården. Det föreslås därför att eftergift av åtal skall kunna äga rum. Utredningen förutsätter, att i den mån reaktion mot bettleri sker på straffrättslig väg lagen om villkorlig dom kommer att vinna vidsträckt tillämpning.

Vidare har utredningen föreslagit kriminalisering av vissa nu ej straffbelagda yttringar av prostitutionen, såsom förledande till ett prostitutionellt levnadssätt, vissa former av utnyttjande av prostituerade samt uppmaning eller inbjudan till otukt i vissa fall. Även i många av dessa fall bör enligt utredningen kriminalvård i frihet kunna komma till användning. Däremot har utredningen icke ansett att prostitutionen såsom sådan bör tagas till intäkt för ingripande. Undantag härifrån är dock enligt utredningen påkallat då det gäller unga personer — under 23 år — beträffande vilka redan hemfallenhet åt ett prostitutionellt levnadssätt i och för sig ansetts motivera samhälls-ingripande. Detta avses skola ske inom barna- och ungdomsvårdens ram. Om en äldre prostituerad faller in under någon av de särskilda vårdformerna — t. ex. alkoholistvård eller sinnessjukvård — bör givetvis på den grunden ingripande ske.

Utredningens betänkande är nu efter remissbehandling beroende på Kungl. Maj:ts prövning.